

3. Taloudelliset tulokset

A. F. Waseniuksen kykyä liikkeen johtajana valaisevat sittenkin parhaiten hänen johtamansa liiketoiminnan tuottamat taloudelliset tulokset. Hän laski yhtiölle sen lujan taloudellisen pohjan, joka on kestänyt läpi yhtiön toiminnan. On harvinaista, että niin pitkäaikainen liiketoiminta, mikä yhtiöllä on takanaan, ei valtiollisista enempää kuin taloudellisista mullistuksista huolimatta ole tuottanut tappiota kuin yhtenä ainoana vuonna, nimittäin toiminnan alkutaipaleella 1866. Tämäkin johtui kokonaan yhtiön liiketoiminnan ulkopuolisista seikoista, kuten edellä on mainittu.

Jo 1867 voitiin jakaa osinkoa, vaikka toiminnan edellytykset eivät silloinkaan olleet loistavat. Vuosikertomuksessa mainitaan: »Suuri nälänhätä on omassa maassa vaikuttanut ehkäisevästi tuotteiden myyntiin. Vanhassa koneessa on valmistettu yli 7 000 riisiä savukepaperia, josta ei ole saatu penniäkään voittoa». Kuten edellä esitetystä tiedämme, savukepaperi oli tällöin vielä kokeiluasteella ja sen myynti Venäjälle aivan alussa.

Tämän jälkeen vuositulokset muodostuivat tyydyttäväksi, jopa hyväksi. Niinpä voitto 1871 oli niin suuri, että osinkoa olisi voitu jakaa 24 %. Vararahaston muodostamisen takia tyydyttiin kuitenkin 10 %:n osinkoon. Poikkeuksellisen heikkoja sen sijaan olivat vuosien 1876 ja 1877 tulokset. Tähän vaikutti 3 tekijää: 1) Venäjällä 1876 puhjennut ankara liikepula vararikkoineen, mikä supisti ostokykyä ja ostohalua, 2) venäläis-turkkilainen sota ja 3) Tervakosken voimapula.

Näistä ensiksi mainitut olivat ohimeneviä ilmiöitä, mutta aiheuttivat tavattoman hintojen putoamisen. Vuosikertomuksessa 1876 sanotaan: »Tilauksia on osaksi täytynyt ottaa hintoihin, jotka eivät täysin peitä tuotantokustannuksia, jotta tehdas olisi voinut olla edes siinä määrin käynnissä, kuin rajoitettu vesitilanne salli. Varsinkin Moskovan paperitehtailijat ovat suunnattomasti alentaneet hintoja». Seuraavana vuonna menekki jo parani ja vuoden lopulla vientihintojakin nostettiin 6—10 %, »mutta ruplan kurssi oli niin alhainen, ettei kuitenkaan saatu voittoa», kuten Wasenius on vuosikertomukseen merkinnyt. Ja vedenpuute, joka oli alentanut tuotantoa jo 1875 ja 1876, »saavutti huippunsa talvella 1877 ja teki mahdottomaksi valmistaa hienompia paperilaatuja». Vesivoiman vähyys selitetään uudelleen

ja uudelleen tuotannon supistumisen syyksi tai valmistus on muodostunut laskettua kalliimmaksi, kun polttopuuta ei osattu hankkia talvisaikaan niin paljoa, että se ilman erikoisia kustannuksia kysyvää lisähankintaa olisi riittänyt höyrykoneiden käynnissäpitoon keväisin ja syksyisin.

Ruplan kurssin epävakaisuus oli myös eräs haitallisimpia tekijöitä liikkeen kannattavuuslaskelmissa. Kun vuoden 1870 keskikurssi oli 3: 09, se oli vuosikymmenen puolivälissä 3: 52, mutta 1879 vain 2: 54. Seuraavalla vuosikymmenellä se vaihteli 2: 22 $\frac{3}{4}$ —2: 65 välillä. Kurssi kohosi sitten 1890 2: 91:een, mutta laski uudelleen parin vuoden kuluttua 2: 54:ään. Vuosikymmenen puolivälissä se nousi 2: 62:een pysyen tällä tasolla tai jonkin verran korkeammalla vuosikymmenen loppuun saakka. Kun näitä nousuja ja laskuja ei voitu etukäteen aavistaa, saattoi tulos Venäjälle myynnistä olla joko odottamattoman hyvä tai päinvastoin.

Valaisevan yleiskuvan yhtiön taloudellisista saavutuksista A. F. Wase-
niuksen aikana antavat seuraavat luvut:

Voitot ja osingot 1865—1902:

Vuosi	Voitto	Osinko %	Vuosi	Voitto	Osinko %
1865	57 236	4	1880	128 511	10
1866	— 11 066	—	1881	177 226	12
1867	51 666	5	1882	189 413	14
1868	112 728	7	1883	170 280	12
1869	151 787	7	1884	260 016	12
1870	137 722	7	1885	262 004	6
1871	239 463	10	1886	120 459	8
1872	317 235	10	1887	121 780	8
1873	188 644	10	1888	231 338	12
1874	284 109	10	1889	315 729	10
1875	141 012	5	1890	482 709	15
1876	9 196	—	1891	333 156	12
1877	4 788	—	1892	290 412	12
1878	69 041	6	1893	380 186	12
1879	128 885	10	1894	343 655	12

Vuosi	Voitto	Osinko %	Vuosi	Voitto	Osinko %
1895	343 751	12	1900	369 395	12
1896	306 686	12	1901	370 129	12
1897	314 221	12	1902	386 483	12
1898	312 025	10			
1899	312 496	10			

Osinkoon sisältyi alkuperäisen yhtiöjärjestyksen mukaan kaksi osaa, nimittäin korko pääomalle (5 %) ja varsinainen voitto-osinko, jonka suuruuden yhtiökokous määräsi. Kirjanpidon osoittamasta voitosta oli vähennettävä ensiksi 5 % maksetulle osakepääomalle korkona, toiseksi jäljellä olevasta voittomäärästä a) 10 % tasan jaettuna yhtiön johtajan ja tehtaan isännöitsijän kesken ja b) 10 % vararahastoon. Jäljellä oleva erä yhtiön voitosta oli jätettävä yhtiökokouksen käytettäväksi.

Vararahasto oli yhtiön sääntöjen mukaan käytettävä 1) peittämään mahdolliset pääoman menetykset, mutta ellei se siihen riitä, vaan pääomaa on käytettävä tähän tarkoitukseen, silloin lopetetaan kaikki korko- ja osingonjaot, kunnes yhtiön osakepääoma on taas saavuttanut alkuperäisen määränsä; 2) rakennusten ja koneiden parantamiseen; 3) koulun ylläpitämiseen tehtaan väkeä varten sekä 4) sairaiden ja työhön kykenemättömien avustamiseen. Kun vararahasto on kohonnut 100 000 markkaan, sai yhtiökokous alkuperäisen yhtiöjärjestyksen mukaan päättää, oliko sitä edelleen kartutettava, vai oliko ylimenevä osa jaettava hyvityksenä (såsom bonus) osakkeenomistajille.

Osinko, siis tuo »korko» ja »osinko», kohosi jo 1868 7 %:iin miljoonan markan osakepääomalle samalla kuin vararahastoa kartutettiin sangen voimakkaasti. Niinpä vuoden 1871 voitosta, joka oli 239 463 markkaa, vain 100 000 markkaa jaettiin osinkoina. Osinko nostettiin tällöin ensi kertaa 10 %:iin, mutta tästä huolimatta vararahastoon siirto oli tällöin, samoin kuin seuraavinakin vuosina, sangen suuri. Tuloksiltaan heikkoja vuosia, 1876 ja 1877 lukuunottamatta, voitto oli niin suuri, että vararahasto, kun osingot pysytettiin sangen kohtuullisina, kasvoi niin nopeasti, että se jo 1869 ylitti runsaasti sääntöjen määräämän 100 000 markkaa. Yhtiökokous päätti kuitenkin Waseniuksen kehoituksesta jatkaa vararahaston kartutta-

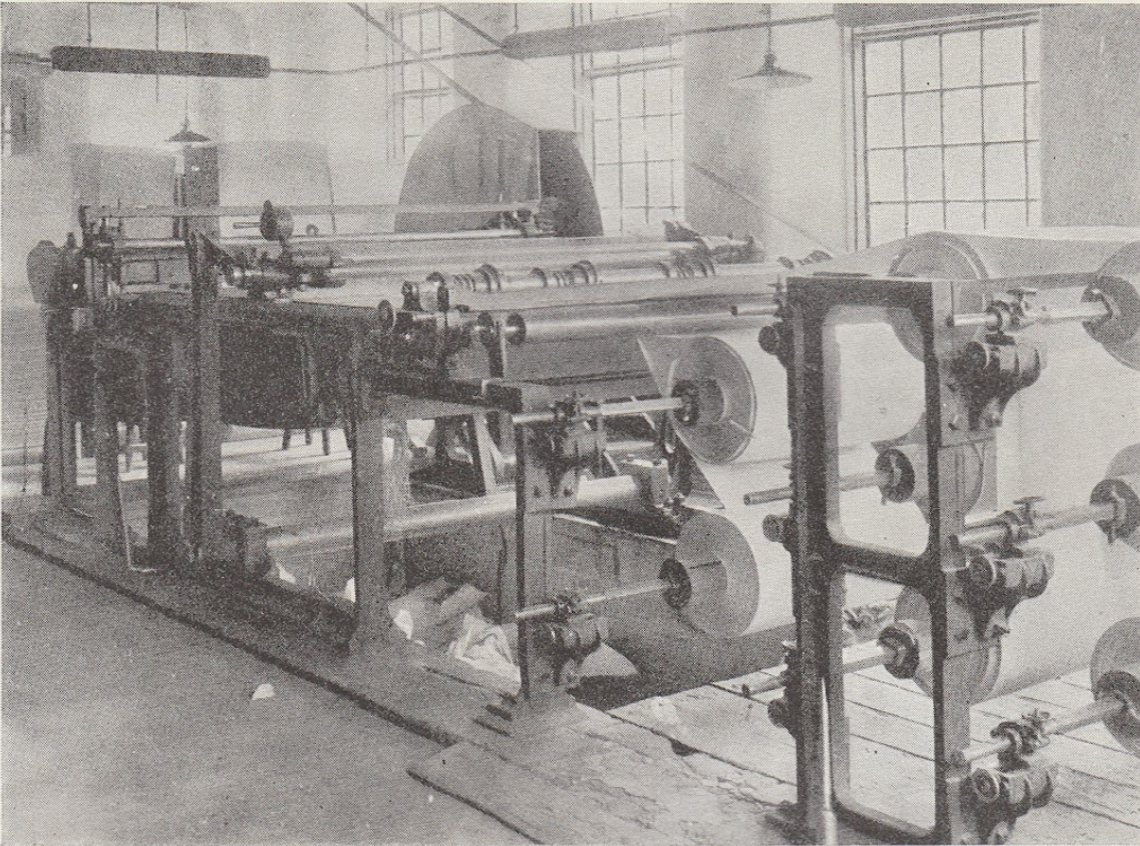

Paperitehdas 1890-luvulla

mista, sillä muussa tapauksessa saattaisi syntyä vaikea tilanne käteisvarojen puutteen takia. Ja rahasto karttui niin nopeasti, että 1870-luvun puolivälissä oli sivuutettu puoli miljoonaa markkaa.

Tämän jälkeen vararahaston kartuttamista ruvettiin hidastamaan. Vaikka voitto 1880-luvulla ei ollut suurempi kuin edelliselläkään vuosikymmenellä, niin vuosikymmenen alkuvuosina jaettiin kumminkin osinkoa 12, jopa 14:kin %. Kaikesta huolimatta vararahasto oli 1887 kohonnut 1 miljoonaa markkaan, siis yhtä suureksi kuin oli maksettu osakepääoma. Osakepääoma oli näet vain nimellisesti 1,5 milj. markkaa jaettuna 300:aan 5 000 markan osakkeeseen. Kuten aikaisemmin on mainittu, siirrettiin heti yhtiötä perustettaessa 100 osaketta Suomen Pankkiin lainojen vakuudeksi. Kun näitä osakkeita ei milloinkaan yhtiöltä lunastettu, vaan ne näyttää hävitetyn sen jälkeen kun ne saatiin pankilta takaisin, niin osakepääoma jäi lopuksi vain miljoonan markan suuruiseksi.

Jo 1880-luvulla Terwakoski Ab:n osakkeita oli siirtynyt varsin moniin käsiin. Yhtiön vuosikokouksessa kesäkuun 11 päivänä 1888 teki eräs uusista osakkaista ehdotuksen edellisen vuoden voittovaroista päätettäessä, että

Paperin leikkuukone

»kun vararahaston tili sen jälkeen kun siihen on siirretty tämän vuoden voittovaroja 30 000 markkaa, nousee 1 milj. markkaan, yhtiön perustajat luopuisivat tällä kertaa sääntöjen 3 §:n sallimasta lunastusoikeudesta ja että vararahaston varat siirrettäisiin peruspääomaan ja sitä vastaan annettavat uudet osakkeet à 5 000 markkaa jaettaisiin nykyisille osakkaille suhteessa jokaisen osakemäärään. Samalla siirrettäisiin käyttämättömien voittojen tililtä 100 000 markkaa vararahastoon, jotta tämä rahasto olisi niin suuri kuin säännöissä määrätään».

Ehdotus saavutti yleisen hyväksymisen. Lopullisen ratkaisun asia sai vasta ylimääräisessä yhtiökokouksessa joulukuun 5 päivänä samana vuonna. Jokaista vanhaa osaketta vastaan jaettiin 1 uusi. Samalla kaikki osakekirjat uusittiin. Näin oli osakekanta noussut 400:aan ja osakepääoma 2 milj. markkaan.

A. F. Wasenius työpöytänsä ääressä pääkonttorissa

Samalla kertaa kun kysymys osakepääoman korottamisesta oli esillä, ryhdyttiin myös velkojen uudelleen järjestelyyn. Kun yhtiö 1864 perustettiin, siirtyi sille lukuisa määrä jo Steniuksen ja myöhemmin toiminimi A. Wasenius & L. Borgströmin yksityisiltä henkilöiltä ottamia lainoja, etupäässä kiinnityslainoja. Valtiolta 1875 saatu 100 000 markan kiinnityslaina oli 1881 maksettu ottamalla uusi 150 000 markan kuoletuslaina 8 vuodeksi. Kun laina 1887 oli suureksi osaksi tullut jo maksetuksi, teki tämä mahdolliseksi yrittää uutta lainaa valtiolta, koska valtiolta saadut lainat olivat luottolaitosten myöntämiä lainoja edullisempia. Syksyllä 1887 saatiinkin uusi 210 000 markan suuruinen kuoletuslaina, kuoletusaika 15 vuotta ja korko $4\frac{1}{2}\%$. Nyt maksettiin 21 vanhaa lainaa, kokonaismäärältään 214 000 markkaa, huomattava osa 6 %:n korkoisia. Vanhoista veloista olisi tietenkin voitu selviytyä ilman valtion lainaakin, mutta Wasenius halusi säilyttää varmuuden

Leonard Wasenius isänsä apulaisena

siitä, että ei jouduta samanlaiseen tilanteeseen kuin yhtiön alkuvuosina, jolloin käteisten varojen niukkuuden takia oli otettava lainoja henkilötakausiakin vastaan, minkä Wasenius silloin tunsu suorastaan nöyryyttävänä.

Tällaiseen varovaisuuteen ei nyt kuitenkaan ollut perusteltua aihetta. Jo vuosi 1889 ja tämän jälkeiset vuodet olivat poikkeuksetta hyviä vuosia. Niinpä korotetullekin pääomalle voitiin jakaa osinkoa melko säännöllisesti 12 %. Ja sittenkin jäi jakamatta eriä, joista vuosien kuluessa karttui huomattava rahasto. Tosin sääntöjen määräämä vararahasto (reservfonden) pysytettiin kiinteästi 100 000 markan suuruisena. Mutta sen sijaan jakamattomat voittovarot vietiin tilille, jolla oli nimenä »reserverade medels conto». Nämä varat ylittivät 1902, joka oli viimeinen A. F. Waseniuksen toimintavuosi, miljoonan markan määrän. Runtas vapaaosakkeiden anti olisi siis taas ollut mahdollista.

Tätä 1902:n tilinpäätöstä ei enää allekirjoittanut A. F. Wasenius, joka sairastui saman vuoden syksyllä. Hänen apulaisenaan yhtiössä oli toiminut jo monet vuodet hänen poikansa Leonard Wasenius, joka nyt isän sairauden aikana joutui hoitamaan johtajan tehtäviä. Alussa vuotta 1903 hänelle annettiin yhtiön prokuraioikeus. Sairaudesta paheni jatkuvasti ja helmikuun 28 päivänä 1903 A. F. Waseniuksen toimielämä sammui. Yhtiön vuosikertomuksessa mainitaan, että hän oli »melkein puolen vuosisataa kestäneenä pitkänä aikana harvinaisella harrastuksella, huolella ja tarmolla omistanut voimansa yhtiön menestykselle ja Tervakosken työväestön hyvinvoinnin ja valistuksen kohottamiseksi».

Henkilökunnan tunteet Waseniuksen kuoleman johdosta pääkonttorille esitti kirjanpitäjä M. B. Hunnelin: »Syvästi liikutettuina valitamme suuresti rakastamamme ja kunnioittamamme, hienon ja jalon johtajamme, herra pääkonsuli Waseniuksen kuolemaa».

A. F. Wasenius jätti todellakin joka suhteessa kauniin ja vaimoisan muiston itsestään liikkeen johtajana ja melkoisen suuren henkilökunnan ylimpänä päällikkönä¹.